

זו יש לו לכהן בה היתר הסקה. לפי שחמץ בפסח מותר בהנאה, כרבי יוסי הגלילי. ואף שהוא מחויב בביעורו, יכול הוא להנות ממנו תוך כדי ביעורו. שהרי אם רצה הכהן, מבערו על ידי שמריצה לפניו כלבו. או שמסיקה תחת תבשילו.

אמר אביי: רבי אליעזר בן יעקב ורבי לב-ב עקיבא ורבי יוחנן בן נורי, כולהו סבירא להו: חמץ בפסח אסור בהנאה! שהרי פטרו רבי אליעזר בן יעקב ורבי עקיבא את האוכל תרומת חמץ בפסח מתשלומין ומדמי עצים, משום שאין לו דמים. אלמא, אסור הוא בהנאה ואינו ראוי לכלום⁽¹⁾.

ואף רבי יוחנן בן נורי שמחייב, מודה שהוא אסור בהנאה. אלא דבהא פליגי. דרבי עקיבא סבר: האוכל תרומה בשוגג לפי דמים משלם! וכל שאין לתרומה דמים, אין בה חיוב תשלומין.

ורבי יוחנן בן נורי סבר: לפי מדה הוא משלם! ואף בתרומה שאין לה דמים נוהג חיוב זה. לפי שאינו בא אלא לכפר על עוון אכילת התרומה.

והוינן בה: פשיטא דהכי סבירא להו כל הני תנאי. ומה אתא אביי לאשמועינן?

ומשנינן: מהו דתימא, רבי יוחנן בן נורי נמי כרבי עקיבא סבירא ליה במאי דאמר "לפי

ואף מדמי עצים הוא פטור. לפי שאף משום גזל אין לחייבו. שהרי אין לו לחמץ דמים — דברי רבי אליעזר בן יעקב.

ורבי אלעזר חסמא מחייב את האוכל תרומת חמץ בפסח בתשלומין.

אמר לו רבי אליעזר בן יעקב לרבי אלעזר חסמא: אף אם אינך מודה לדרשה האמורה, מכל מקום הוא פטור מטעם אחר. שהרי וכי מה הנאה יש לו לכהן בה [בתרומת החמץ]? וכיון דאינה ראויה לכלום, אין לה דמים, ואין לו מה לשלם.

אמר לו רבי אלעזר חסמא לרבי אליעזר בן יעקב: וכי מה הנאה יש לו לאוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה? ואפילו הכי הרי הוא משלם את תמורתה. והוא הדין לאוכל תרומת חמץ בפסח.

אמר לו רבי אליעזר בן יעקב: לא ראייה היא מהתם. משום דאם אמרת באוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה, שאף על פי שאין לו לכהן בה היתר אכילה הרי הוא משלם, אין זה אלא משום שיש לו בה לכל הפחות היתר הסקה. אבל האם תאמר כן אף בזו [בתרומת חמץ], שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה? ומאחר ואין לה דמים כלל, אין לו מה לשלם.

אמר לו רבי אלעזר חסמא: אף בתרומת חמץ

הטעמים כתובים בתוספות לקמן לג א.

1. ואף דאמרינן לעיל גבי הקדש, דיש לו דמים בפסח, משום דהוא גורם לממון לאחר הפסח, שאני הקדש דמותר להשהותו עד אחר הפסח. שהרי אין מי שעובר עליו ב"בל יראה". אבל

דחמץ אסור בהנאה, בשום גוונא אין החמץ נעשה תרומה. וממעטינן ליה מ"תתן לו" דכתיב בתרומה. ואי אסורה בהנאה, לא שייך בה נתינה. מהרש"ל.

והמהרש"א כתב, דמ"ונתן לכהן את הקודש" דכתיב גבי תשלומי תרומה, ממעטינן לה. ושני

אבא שאול אומר: אינו חייב עד שיהיה בו [בתרומה] שוה פרוטה.

ומפרשין: מאי טעמא דתנא קמא? — משום דאמר קרא בדין זה, "ואיש כי יאכל קדש בשגגה". ושיעור אכילה הוא בכזית.

ואבא שאול מאי טעמא דאינו מחייב אלא בשוה פרוטה? — משום דאמר קרא, "ונתן לכהן את הקדש". ואין "נתינה" בפחות משה פרוטה⁽²⁾.

והוינן בה: ואירך [אבא שאול], נמי יש לו למילף מהא דכתיב "כי יאכל", דשיעורו בכזית?

ומשנינן: ההוא "יאכל", לא להכי אתא. אלא למעט, "יאכל" — פרט למזיק הוא דאתא. שאין חיוב זה נוהג אלא באוכל תרומה. אבל מזיק תרומה אינו חייב לכהן אלא קרן בלבד, כשאר מזיק חולין.

ותו הוינן: ותנא קמא נמי יש לו למילף מהא דכתיב "ונתן", דשיעורו בפרוטה.

דמים משלם". והתם [בתרומת חמץ] היינו טעמא דקא מחייב בתשלומין, הוא משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי, דאמר "חמץ בפסח מותר בהנאה", ושפיר יש לו לחמץ דמים. קא משמע לן אביי, דלא משום כן מחייב רבי יוחנן בן נורי. אלא משום דסבר "לפי מדה משלם".

ושוב הוינן: ואימא, דהכי נמי דסבר דרבי יוחנן בן נורי כרבי יוסי הגלילי. ומנא ליה לאביי דסבר "לפי מדה משלם".

ומשנינן: ליכא למימר הכי. משום דאם כן, נהדר ליה רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא [ששאלו "וכי מה הנאה יש לו בה"], וישיב לו דחמץ בפסח מותר בהנאה. כי היכי דמהדר ליה רבי אלעזר חסמא לרבי אליעזר בן יעקב! ומדלא השיבו כן, שמע מינה דלא משום כן הוא מחייב.

תנו רבנן: זר האוכל כזית תרומה [בכל ימות השנה] בשוגג, משלם קרן וחומש! שדי בשיעור זה כדי לחייבו. והוא ככל איסורי אכילה שבתורה, ששיעורן בכזית.

מוקמינן לה כרבי נחוניא בן הקנה דפטר משום "קים ליה בדרבה מינה", הא לצאת ידי שמים חייב.

2. ודוקא נתינה דכתיב לגבי תשלומין בעי פרוטה. אבל בעלמא אשכחנא אף נתינה בפחות משה פרוטה. וכגון בהפרשת תרומה, דכתיב בה "נתן לו". ואפילו הכי קיימא לן, דחטה אחת פוטרת את כל הכרי. תוספות.

וצריך עיון, הא תשלומי תרומה נמי כפרה הם, ולא חיוב תשלומים ממוני. קובץ שיעורים. והמהר"ם חלאווה כתב, דאף בתרומה אינו

תרומה, דחמץ גמור של ישראל הוא, אין לו דמים. לפי שאסור להשהותו עד אחר הפסח. מהר"ם חלאווה.

והקשה הפני יהושע אמאי לא מוקמינן לה כרבי יהושע, דסבירא ליה לקמן [מו א] שאין הישראל עובר עליו, משום דטובת הנאה אינה ממון, ולא אמרינן "הואיל". ונעמיד בתרומה שיעורין לא הגיעה ליד כהן.

ותירץ הצ"ח, דאי לא בא ליד כהן בין כך לא שייך חיוב ופטור בידי אדם. שהרי הוא ממון שאין לו תובעין. ובהכרח דאיירי לענין חיוב לצאת ידי שמים. ואם כן תקשה סיפא. דאף אי

פרוטה. ואפילו הכי, כיון דלית ביה כזית, אין בו חיוב תשלומי תרומה. דהא "אכילה" כתיב בה. ואינו חייב אלא מדין גולן בעלמא. לפיכך, הוא משלם את הקרן, ואינו משלם את החומש.

אמר רבנן קמיה דרב פפא: הא ברייתא, דלא כאבא שאול היא. דאי כאבא שאול, האמר דבשוה פרוטה תליא. וכיון שיש בה בתרומה שוה פרוטה, הרי הוא משלם קרן וחומש על אכילתה, אף על גב דלית ביה כזית.

אמר רב רב פפא: אפילו תימא דכאבא שאול היא, נמי לא קשיא. דלא בא אבא שאול להחמיר על דברי תנא קמא, ולחייב אף בפחות מכזית. אלא בא להקל. דלא סגי בכזית לחייבו, אלא אם כן יש בו נמי שוה פרוטה, ותרתי בעי! כזית בעינן משום דכתיב "יאכל". ופרוטה בעינן משום דכתיב "ונתן".

ותמהינן: ומי בעי אבא שאול תרתי, גם

ומשנינן: ההוא "ונתן" לאו להכי אתא. אלא מיבעי ליה למידרש, דדוקא האוכל דבר הראוי להיות קדש מתחייב! אבל דבר שאין חלה עליו קדושת תרומה, כגון חמץ בפסח, אין נוהג בו דין תשלומי תרומה⁽³⁾. ואף "נתן" דכתיב ברישא דקרא, נכתב משום סופו.

תנו רבנן: האוכל תרומה פחות מכזית אינו חייב בדין תשלומי תרומה, אלא חייב משום גזל בלבד. לפיכך, הרי הוא משלם את הקרן, ואינו משלם את החומש.

והוינן בה: היכי דמי? — אי דלית ביה שוה פרוטה, קרן נמי לא לישלם! שהרי אף גולן אינו מתחייב על פחות מפרוטה⁽⁴⁾.

ואי דאית בה בתרומה שוה פרוטה אף שאין בה כזית, וכגון בשני בצורת שהפירות יקרים הרבה, חומש נמי לישלם, כדין תשלומי תרומה.

ומשנינן: לעולם איירי בדאית בה שוה

משלם. והקשה עליו הראב"ד, דאם כן יוכרח דמתניתין כרבי יוסי הגלילי. ולמה ליה לאוקמא למתניתין דלא כהלכתא.

ולהנ"ל אתי שפיר. דאם לא נוקי למתניתין כרבי יוסי הגלילי, נוכרח להעמידה כאבא שאול, דפליג על תנא קמא דמעט האוכל תרומת חמץ בפסח. ושוב תהיה מתניתין דלא כהלכתא. צ"ח.

4. והמהר"ם חלאווה דייק מזה, דלרבנן בעינן תרתי, פרוטה וכזית. ולפי זה, למאי דסבר רב פפא דאף לאבא שאול בעינן תרתי, לא פליגי כלל. אלא בא אבא שאול לפרש את דברי תנא קמא.

מקיים מצות נתינה משוה פרוטה. ולא מהני אלא להתיר את הטבל.

מיהו תוספות אזלו לשיטתם לקמן לג א, דכל דאין בו נתינה, לא חל בו שם תרומה אף לפטור את הכרי. ולכך שפיר הקשו מהא דחטה אחת פטורת את הכרי. שפת אמת.

3. מיהו מתניתין אתי שפיר אף לרבנן. ואף דלדידהו האוכל תרומת חמץ בפסח פטור, הא מוקמינן לה כרבי יוסי הגלילי. ולדידיה, דוקא אם הפריש חמץ שלא היה לו שעת הכושר, לא חל בו שם תרומה. ושפיר איכא לאוקמא למתניתין, בחמץ שהיה לו שעת הכושר.

ובזה ניחא מה שפסק הרמב"ם, דלפי דמים

וחומר הוא פטור מקרבן. ומה שאר מצות התורה שחייב בהן כרת במזיד, ואפילו הכי פוטר בהן הכתוב את המזיד מקרבן — מעילה שאין בה כרת על זדונה, אינו דין שפטר בה מקרבן את המזיד.

לא קל וחומר הוא. משום דאיכא למיפרך, אם אמרת בשאר מצוות שאין חייב קרבן על זדונן, הלא הוא משום קולתם, שכן לא חייב הכתוב בהן מיתה בידי שמים, אלא כרת. אבל האם תאמר כן אף במעילה במזיד, שחייב בה מיתה בידי שמים?! ודלמא מיתה בידי שמים חמורה יותר מכרת. וכיון דמעילה חמורה יותר משאר מצוות, דלמא מביאים קרבן אף על זדונה.

לכך, תלמוד לומר במעילה: "בשגגה", פרט למזיד שפטור מקרבן.

ואמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייה בר אבין: דברי תנא זה תמוהים הם. דמעיקרא עביד קל וחומר משאר מצות למעילה. אלמא אית ליה, דאלימא ליה כרת דאיכא בשאר מצוות, יותר ממיתה בידי שמים דאיכא במעילה. ולבסוף קאמר, דמעילה חמורה טפי. אלמא, אלימא ליה מיתה בידי שמים יותר מכרת.

ואמר ליה רב חייה בר אבין: לעולם כרת אלימא טפי ממיתה בידי שמים. והא דפריך לקל וחומר, וקאמר דמעילה חמורה משאר מצות, הכי קאמר: לא אם אמרת בשאר

כזית וגם פרוטה? והא תנן: אבא שאול אומר: האוכל את התרומה שיש בו שוה פרוטה, חייב בתשלומין. והאוכל את שאין בו שוה פרוטה, אינו חייב בתשלומין.

אמרו לו חכמים: לא אמרו שיעור שוה פרוטה, אלא לענין מעילה בלבד. שאין חיוב מעילה בפחות משוה פרוטה, משום דלא כתיב בה "אכילה"⁽⁵⁾. אבל לענין חיוב תשלומי תרומה, אינו חייב עד שיהא בו כזית.

ומדהשיבוהו חכמים "עד שיהא בו כזית", משמע שבאו להקל. ואבא שאול לא מצריך כזית, אלא סגי ליה בפרוטה. דהא אם איתא דאבא שאול בא להקל, ואינו מחייב אלא בדאיכא גם כזית וגם פרוטה, ואמרו לו חכמים דסגי בכזית, לא היה להם להשיבו בלשון הזה. אלא "כיון שיש בו כזית" מיבעי ליה [להם] להשיבו.

ומסקינן: תיובתא היא על דברי רב פפא!

ואף רב פפא הדר ביה מדבריו, וחזר לומר, דלאבא שאול לא בעינן כזית, אלא סגי בפרוטה.

דתניא: כתיב במעילה "נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה'". פרט למי שמעל במזיד שאינו חייב קרבן מעילה.

ולמה צריך הכתוב למעטו? והלא מדין קל

הלכה כד.

5. מיהו נראה, דהמועל באכילה חייב נמי בכזית, אף כשאין בו שוה פרוטה. דלהכי אהני גזירה

ויעוין ברש"ש שדחה ראייה זו. וכתב, דלא קאמר "אי דלית בה פרוטה קרן נמי לא לשלם" אלא משום דקאי על פחות מכזית. ויעוין בכסף משנה פרק י מהלכות תרומות

והיונן בה: מאי טעמא דרבי, ומנא ליה דחייב מיתה?

ואמר רבי אבהו: משום דגמר בגזירה שוה, "חטא" "חטא" מאכילת תרומה(1). דכתיב באכילת תרומה "לא ישאו עליו חטא". וכתיב במעילה "וחטאה בשגגה". מה התם, בזר שאכל תרומה במזיד, הרי הוא במיתה — מדסמיך קרא ד"וכל זר לא יאכל קדש", להא דכתיב "ומתו בו כי יחללוהו" — אף המזיד במעילה של הנאת הקדש(2), הרי הוא במיתה.

ואסיקו רבה ורב ששת לפירכתם: ומינה ילפינן נמי, דאין חיוב מיתה במעילת מזיד בפחות מכזית. שהרי כל מקור חיוב מיתה במעילה הוא מתרומה. הלכך, מה תרומה אין חייבים עליה מיתה אלא באכילת כזית, אף מעילה אין בה מיתה אלא במועל בכזית(3).

ואם כן, ליכא לפרש בדברי הבריייתא, דמעילה חמורה משאר מצות, בכך שיש בה

מצות [איסורים] שאין מביאים קרבן על זדונן, שכן קלות הן בכך שלא חייב העובר בהן אפילו מיתה הקלה באם אכל מהם פחות מכזית. אבל האם תאמר כן אף במעילה החמורה, בכך שחייב העובר בה מיתה אף בפחות מכזית?!

ואמר ליה רב נחמן בר יצחק: תנוח דעתך, לפי שהנחת את דעתי!

ואמר ליה רב חייא בר אבין: מאי ניהותא יש לך מדברי? והרי התירוץ שאמרתי אינו ברור כלל. דהא רבה ורב ששת שדו ביה נרגא [השליכו בו מקל, כלומר, הפריכוהו].

וטענו: והרי סבר תנא דהאי ברייתא, דהמזיד במעילה חייב מיתה. ומאן הוא התנא דשמעית ליה דאמר דמי שהזיד במעילה, הרי הוא במיתה? — הלא רבי הוא.

וכדתניא: הזיד במעילה — רבי אומר: הרי הוא במיתה!

וחכמים אומרים: אינו אלא באזהרה!

אליה גם מעילה של אכילה, משום "דון מינה ואוקי באתרה". ודוקא לרבי דיליף מינה חיוב מיתה, בהכרח דשיעורה בכזית.

ויש לומר, דרבנן בהכרח לית להו "דון מינה ואוקי באתרה". דאם לא כן, למה הוצרכו לפטור מעילת אכילה ממיתה, משום מיעוטא ד"מתו בו"? מהרש"א. ויעוין ברש"ש.

2. רש"י. ומשמע דאף במעילה של הנאה איכא מיתה. אבל תוספות כתבו, דדוקא מעילה דאכילה ילפינן מתרומה, דחייבים עליה מיתה. אבל בשאר הנאות ליכא אלא אזהרה.

3. ואם תאמר, הרי אית ליה לרבי כללא ד"דון מינה ואוקי באתרה". ולמה לא נימא כן אף הכא

שוה מאכילת תרומה, המובאת להלן. אבל מהירושלמי והרמב"ם לא נראה כן. רש"ש.

1. ואף חכמים מודים לגזירה שוה זו. ולמדים ממנה כמה וכמה דינים, כדאיתא במעילה. אבל לא לענין מיתה. משום דכתיב בתרומה "ומתו בו", וממעטינן "בו", ולא במעילה. רש"י.

ולפי זה הקשו תוספות, למה דוקא לרבי יהודה דרשינן לגזירה שוה זו, לחייב מעילה דוקא בכזית. והלא אף לחכמים יש לומר כן. ואמאי אמרו לעיל "לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד".

ולכאורה למאי דכתבו הם עצמם [יעוין בהערה 2], לא קשה מידי. שהרי מעילה של הנאה ודאי שיעורה בפרוטה. ולכך יש להשוות